

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι γεγονός ότι η Ευρώπη και ειδικά οι χώρες του ευρωπαϊκού νότου, υφίστανται από το 2008, τις συνέπειες των διεθνών εξελίξεων του χρηματοπιστωτικού κλάδου και της δημοσιονομικής κρίσης. Η Ελλάδα, μέσα σε αυτή την δίνη των εξελίξεων και την βαθιά ύφεση, καλείται να θεραπεύσει διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής γεωργίας και να απαντήσει σε προκλήσεις που σχετίζονται:

- με την παγκοσμιοποίηση των αγορών,
- την αλληλεξάρτηση της γεωργίας με την υπόλοιπη οικονομία,
- τη «δυσκαμψία» στην παραγωγή ποιοτικών γεωργικών προϊόντων,
- τις αλλαγές στα καταναλωτικά πρότυπα
- την εμφάνιση εναλλακτικών διατροφικών δικτύων
- και την ισχυρή θέση των γεωργών και των γεωργικών επιχειρήσεων στην αλυσίδα τροφίμων σε συνδυασμό με τη χαμηλή συμμετοχή στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας στα προϊόντα τους.

Μέσα σε όλα αυτά τα ζητήματα, πολλά εκ των οποίων προϋπήρχαν της κρίσης, τα εντεινόμενα περιβαλλοντικά προβλήματα, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και οι ραγδαίες εξελίξεις στο χώρο της τεχνολογίας και των επικοινωνιών είναι μερικά χαρακτηριστικά στοιχεία που συνθέτουν το πλαίσιο μέσα στον οποίο ζει, παράγει και λειτουργεί ο σημερινός αγρότης και η αγρότισσα.

Ωστόσο, παρά τις δυσμενείς εξελίξεις η γεωργία και ο αγροτικός χώρος φαίνεται να εμφανίζει μια προσαρμοστικότητα. Τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά δεδομένα (Kasimis and Papadopoulos, 2013) υποδεικνύουν ότι η γεωργία εμφανίζει σημάδια «αντίστασης» τουλάχιστον σε σύγκριση με άλλους τομείς και κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Έτσι, η σπουδαιότητα του αγρο-διατροφικού συστήματος και του γεωργικού τομέα εξακολουθεί να παραμένει υψηλή για την ελληνική οικονομία και πολλές φορές προσελκύει και αστούς που έχουν πληγεί βαρύτερα από την οικονομική κρίση και αναζητούν στην ύπαιθρο επαγγελματική διεξοδό.

Σήμερα, η γεωργία προσφέρει απασχόληση σε σημαντικό ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Είναι ο βασικός τροφοδότης της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών αλλά και ο πλοηγός της τουριστικής ανάπτυξης, κυρίως της υπαίθρου. Η θέση αυτή ισχυροποιείται με τις θετικές εξελίξεις στο εμπορικό ισοζύγιο γεωργικών προϊόντων και με την ανάπτυξη του ενδιαφέροντος για δραστηριοποίηση νέων γεωργών. Δημοσιευμένα στοιχεία δείχνουν ότι, από το τρίτο τρίμηνο του 2007 μέχρι το τρίτο τρίμηνο του 2010, η απασχόληση στη γεωργία αυξήθηκε κατά 39.000 άτομα, όταν την ίδια περίοδο η μεταποίηση έχασε 97.200 άτομα. Παράλληλα οι τιμές παραγωγού χωρίς επιδοτήσεις αυξήθηκαν κατά μέσο όρο το 2010 σε σχέση με το 2009 κατά 12,6%, όταν οι τιμές των μέσων παραγωγής αυξήθηκαν κατά 4,2% (Καρανικόλας και Μαρτίνος, 2013).

Σε αυτό το πλαίσιο των διαρκών αλλαγών έρχεται να αναπροσαρμοστεί και η νέα ΚΑΠ, μετά το 2013, με άξονες την επισιτιστική ασφάλεια, τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και την ενίσχυση της συνοχής στις αγροτικές περιοχές, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται

στους στόχους της πράσινης πολιτικής για την Ευρώπη του 2020. Η έννοια του «ενεργού γεωργού», του «μικρού παραγωγού» και της «γεωργικής δραστηριότητας» θα κατέχουν όπως φαίνεται ιδιαίτερη σημασία και αξία (European Commission, 2010).

Οι αγροτικές περιοχές λοιπόν αναζητούν νέα μοντέλα ανάπτυξης και τρόπους προσαρμογής στις νέες συνθήκες και στις παγκοσμιοποιημένες αγορές (Trigilia, 2001). Για την περίπτωση της Ελλάδας, η βιώσιμη παραγωγή προϊόντων ποιότητας και η διατήρηση της ποικιλομορφίας των αγροτικών περιοχών, με την ταυτόχρονη αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων και την αξιοποίηση των τοπικών πόρων (φυσικών, ανθρώπινων, πολιτισμικών), διαφαίνεται ότι μπορεί να δώσει μια νέα αναπτυξιακή ώθηση (Allaire κ.α., 2013).

Βιβλιογραφία

- Allaire G., Andren T., Ανθοπούλου Θ., Arfini F., Barjolle D., Baptista A., Belletti G., Bernardoni P., Cristovao A., Eynaudi D., Giacomini C., Γούσιος Δ., Κοβάνη Ε., Lozano C., Marescotti A., Muchnik J., Rytkonen P., Sanz J. Και Tiberio L., 2013. “Περί εντοπιότητας και ιδιοτυπίας των τροφίμων: Μια εδαφική προσέγγιση της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών”. Επιμ. Ανθοπούλου, Θ., Μεταφρ. Μελισουργός Γ., Εκδόσεις Παπαζήση. Αθήνα.
- Kasimis C. and Papadopoulos A.G., 1997. "Family farming and capitalist development in Greek agriculture: A critical review of the literature" *Sociologia Ruralis*, 37(2): 209-227.
- Trigilia, C., 2001. "Social capital and local development" *European Journal of Social Theory*, 4(4): 427-442.
- Καρανικόλας Π. και Μαρτίνος Ν., 2012. “Η ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση: προβλήματα και προοπτικές”, *Νέος Λόγος Ερμής*, Τεύχος 2, <http://ardinxixi.gr/archives/3811>
- European Commission, 2010. “The CAP towards 2020: Meeting the food, natural resources and territorial challenges of the future”, Brussels, 18 November 2010, COM(2010)672 final.

Οι Επιμελητές Έκδοσης

Α. Παπαδάκη - Κλαυδιανού
Καθηγήτρια Α.Π.Θ.

Α. Μιχαηλίδης
Επ. Καθηγητής Α.Π.Θ.

Μ. Παρταλίδου
Λέκτορας Α.Π.Θ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εναρκτήρια ομιλία της Προέδρου της Επιστημονικής Επιτροπής του 12 ^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της ΕΤ.Α.ΓΡΟ	
Α. Παπαδάκη - Κλαυδιανού	13

ΕΝΟΤΗΤΑ 1^η

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ - ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Μελέτη τεχνικής αποτελεσματικότητας και των προσδιοριστικών της παραγόντων χρησιμοποιώντας την μέθοδο της περιβάλλουσας ανάλυσης (DEA): Η περίπτωση της Ελληνικής βιομηχανίας τροφίμων και ποτών	
Α. Ρεζίτης και Μ. Καλαντζή	17
Τακτικές Διαχείρισης Κτηνοτροφικών Μονάδων σε Περίοδο Οικονομικής Κρίσης	
Χ. Καρελάκης, Ζ. Αμπας και Κ. Πολύμερος	33
Επίδραση της οικονομικής κρίσης στους νέους Έλληνες αγρότες	
Ι. Παπαδόπουλος και Μ. Τρίγκας	47
Συμβατική και ολοκληρωμένη διαχείριση καλλιέργειας μήλου. Μια συγκριτική τεχνικοοικονομική ανάλυση	
Ε. Οξοζή, Κ. Μέλφου και Ε. Παπαναγιώτου	61
Agriculture Sector and Economic Growth in Palestine: Evidence from Co-integration and Error Correction Mechanism	
Haroon M. Alatawneh και Α. Semos	73

ΕΝΟΤΗΤΑ 2^η

ΘΕΣΜΙΚΗ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Κωδικοποίηση της αγροτικής νομοθεσίας: μια βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας	
Δ. Μοσχόπουλος και Β. Νταλάκου	89
Διερεύνηση της Ικανοποίησης των Γεωργών από τους Φορείς του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων στην Κεντρική Μακεδονία	
Α. Κοντογεώργος και Δ. Τσελεμπίς	103
Νέες μορφές διακυβέρνησης στην ύπαιθρο για βελτίωση της ποιότητας ζωής: κριτική ανάλυση σεναρίων μίας πιλοτικής, τοπικής σύμπραξης για το περιβάλλον	
Μ. Παρταλίδου, Α. Μιχαηλίδης και Σ. Νάστης	117

Στρατηγικές των Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών στην Ελλάδα για την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους	
Χ. Παπαδοπούλου και Π. Σεργάκη	135

ΕΝΟΤΗΤΑ 3^η

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ / ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ / ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ & ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Προσδιοριστικοί Παράγοντες της Χρήσης Ηλεκτρονικού Υπολογιστή και Διαδικτύου από τον Αγροτικό Πληθυσμό της Κύπρου	
Γ. Αδαμίδης, Α. Στυλιανού, Π. Κ. Κοσμάς και Κ. Δ. Αποστολόπουλος	155
Εκπαιδευτικές ανάγκες Νέων Γεωργών στις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών	
Γ. Κούντιος, Α. Μιχαηλίδης και Α. Παπαδάκη-Κλαυδιανού	177
Εκτίμηση των εκπαιδευτικών αναγκών των γεωργών από τους γεωπόνους: Μια σύγκριση μεταξύ των συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης και συμβατικής γεωργίας	
Χ. Χαρατσάρη, Α. Παπαδάκη-Κλαυδιανού και Η. Ελευθεροχωρινός	189
Ο ρόλος της εργασίας των μεταναστών στη λειτουργία και τα οικονομικά της οικογενειακής εκμετάλλευσης - Περιπτώσιολογική μελέτη σε ελαιοκομικές εκμεταλλεύσεις του Νομού Μαγνησίας	
Α. Ν. Μάρος και Ι. Γιδεράκου	203

ΕΝΟΤΗΤΑ 4^η

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΑΓΟΡΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Μελέτη της μετακύλισης τιμής στην ελληνική αγορά νωπής τομάτας με το διανυσματικό υπόδειγμα διόρθωσης λάθους, υπό την υπόθεση της ύπαρξης εργοδικής αλυσίδας Markov	
Α. Ρεζίτης και Δ. Παχής	221
Διερεύνηση της δυναμικής των ελληνικών εξαγωγών σαλιγκαριών στην αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης	
Σ. Οικονόμου, Κ. Πολύμερος και Κ. Γαλανόπουλος	235
Μετρίαση υποθετικής μεροληψίας σε πειραματικές δημοπρασίες	
Σ. Στάχτιαρης, Α. Δριχούτης και Σ. Κλωνάρης	249
Price transmission in the Swedish Food Market Chain	
Κ. Καραντινινής, Κ. Κατρακυλίδης και Μ. Persson	263
Ελαστικότητες Ζήτησης Εισαγόμενου κρέατος στην Ελλάδα: Εφαρμογή ενός υποδείγματος Διαφοροποιημένων Προελεύσεων	
Σ. Κλωνάρης	285

ΕΝΟΤΗΤΑ 5^η
ΠΟΙΟΤΗΤΑ - ΕΜΠΟΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ /
ΤΡΟΦΙΜΩΝ - ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ

Ανάλυση των αποφάσεων εφαρμογής συστημάτων διασφάλισης ποιότητας στις γεωργικές επιχειρήσεις
Δ. Τσελεμπής, Φ. Καρυπίδης και Α. Σέμος..... 303

HACCP effectiveness in ISO 22000 certified and non-certified dairy companies
Ε. Ψωμάς, Δ. Καφετζόπουλος και Δ. Βάσσος 317

Οι προσδοκίες των καταναλωτών σε σχέση με την ποιότητα του χοιρινού κρέατος
Π. Παπαναγιώτου και Ε. Τζίμητρα - Καλογιάννη..... 331

ΕΝΟΤΗΤΑ 6^η
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ & ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Η ελεγχόμενη αποτελεσματικότητα της ανταγωνιστικότητας τιμής σαν εργαλείο βελτίωσης του εμπορικού ισοζυγίου των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων της Ελλάδας
Α. Παπαγεωργίου και Δ. Πετρόπουλος 349

Εκτίμηση της Επίδρασης της Γεωγραφικής Θέσης της Κύπρου στο Διεθνές Εμπόριο Αγροτικών Προϊόντων
Δ. Νάτος, Κ. Μάττας, Μ. Μάρκου και Α. Στυλιανού 363

Διερεύνηση της αγοράς και των προοπτικών του διεθνούς εμπορίου των ελληνικών φρούτων - Η περίπτωση των πυρηνόκαρπων
Α. Αγγέλκου και Ε. Τσακιρίδου 375

Ευρωμεσογειακές συμφωνίες, η μετατροπή της μεσογείου σε ζώνη ελεύθερου εμπορίου και οι επιπτώσεις στην Ελλάδα. Η περίπτωση του Ελληνικού βαμβακιού
Ο. Τρέμμα, Α. Σέμος και Δ. Παπάρας 389

ΕΝΟΤΗΤΑ 7^η
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Μοντελοποίηση με συστήματα πρακτόρων (Agent Based Modeling) στην Αγροτική Πολιτική
Δ. Κρεμμύδας..... 407

Εκτίμηση των επιπτώσεων των τελευταίων διαρθρωτικών αλλαγών της ΚΑΠ σε μια περιφερειακή οικονομία
Μ. Τσακίρη, Ε. Λοΐζου και Δ. Νάτος..... 425

Η πολλαπλότητα των στόχων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων	
Π. Καρανικόλας και Σ. Ροζάκης	435
Η μετάβαση προς βιώσιμες μορφές γεωργίας: μεθοδολογικό πλαίσιο και μια μελέτη περίπτωσης	
Γ. Βλάχος και Π. Καρανικόλας	451

ΕΝΟΤΗΤΑ 8^η

ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Διερεύνηση κινήτρων, κινδύνων και τρόπων διαχείρισης κινδύνων βιο-καλλιεργητών και παραγωγών συμβατικής γεωργίας	
Γ. Κωτσιάνης, Λ. Καζακόπουλος, Γ. Αλεξόπουλος και Ε. Τζουραμάνη	467
Ανάπτυξη υποδείγματος Heckman για τον προσδιορισμό του βαθμού της υιοθέτησης του προγράμματος μείωσης της νιτρορύπανσης γεωργικής προέλευσης	
Ε. Γιοβανοπούλου, Ε. Παπαναγιώτου και Σ. Νάστις	485

ΕΝΟΤΗΤΑ 9^η

ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ, ΓΗ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

«Εμάς δεν μας πειράζουν... γιατί πειράζουμε και εμείς»: Γεωργικές Επιδοτήσεις, Κοινωνικό Κεφάλαιο και Υποβάθμιση της Γης σε μια Γεωργική και μια Κτηνοτροφική Περιοχή της Νότιας Κρήτης	
Θ. Κίζος, Θ. Ιωσηφίδης, Ε. Μπριασσούλη και Μ. Μεταξάκης	501
Το αγροτικό τοπίο του αμπελώνα της Κεφαλονιάς	
Λ. Αποστολάτου και Ν. Μπεόπουλος	515
Σχέσεις αγροτουρισμού και γεωργίας και προοπτικές των επιχειρήσεων – Η περίπτωση της Δωρίδας.	
Μ. Κόκκαλη, Α. Κουτσούρης και Ι. Γιδαράκου	529
Αναπαραστάσεις ορεινών αγροτικών τουριστικών προορισμών	
Π, Κόκκαλη, Α. Κουτσούρης και Π. Χρυσοχού	543

Εναρκτήρια ομιλία της Προέδρου της Επιστημονικής Επιτροπής του 12^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της ΕΤ.Α.ΓΡΟ.

Αφροδίτη Παπαδάκη - Κλαυδιανού

Το σημερινό κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον στο οποίο καλούνται να ασκήσουν την δραστηριότητά τους οι γεωργοί και οι κτηνοτρόφοι δημιουργεί πληθώρα ευκαιριών αλλά και απειλών, και καθιστά επίκαιρη και βαρύνουσα την επαναδιαπραγματεύση του ρόλου των γεωπόνων – αγροτοοικονομολόγων τόσο σε ακαδημαϊκό όσο και σε πρακτικό επίπεδο.

Καλείται λοιπόν η Επιστημονική Κοινότητα να συνεισφέρει στην ανάδειξη νέων ευκαιριών για την επανασύνθεση του αναπτυξιακού ρόλου της ελληνικής γεωργίας μέσα από τη μελέτη των προβλημάτων, την παρουσίαση των συμπερασμάτων της ερευνητικής αναζήτησης και της διδακτικής της εμπειρίας και να αναδείξει τις αξίες της γης και της υπαίθρου που φαίνεται να επανέρχονται στο προσκήνιο της καθημερινής συζήτησης.

Το 12^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 23-24 Νοεμβρίου 2013, είχε στόχο να συμβάλλει σε αυτήν την συζήτηση γύρω από την οικονομική κρίση και τις ευκαιρίες για την επανασύνθεση του αναπτυξιακού ρόλου της Ελληνικής γεωργίας. Στο συνέδριο παρουσιάστηκαν συνολικά 35 εισηγήσεις, από συναδέλφους αλλά και νέους ερευνητές, σε θεματικά πεδία που αφορούσαν την αγροτική παραγωγή και την ανταγωνιστικότητα, την οργάνωση των αγορών τροφίμων, την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων, το εξωτερικό εμπόριο, την θεσμική ανασυγκρότηση της γεωργίας και της υπαίθρου, τις πολιτικές αγροτικής και περιφερειακής ανάπτυξης, την πληροφόρηση-εκπαίδευση-κατάρτιση και μετανάστευση, το αγροτικό τοπίο και τον αγροτουρισμό, την αειφορία και την περιβαλλοντική αποτελεσματικότητα.

Την πρώτη μέρα του συνεδρίου είχαμε την τιμή να παρακολουθήσουμε, την κεντρική ομιλία του Δρ. Αλκίνοου Νικολαΐδη με θέμα: «Οι δυνατότητες της απασχόλησης γεωργοοικονομολόγων μέσω της σύγχρονης αντίληψης για την εκπαίδευση». Μια ομιλία που έδωσε τροφή για σκέψη ειδικά στους φοιτητές μας, η συμμετοχή των οποίων ήταν πολύ μεγάλη.

Μία καινοτόμος ενέργεια του φετινού συνεδρίου ήταν η ανοιχτή συζήτηση τη δεύτερη ημέρα με θέμα: «Ο ρόλος του αγροδιατροφικού τομέα στην αντιμετώπιση της κρίσης» όπου δόθηκε η δυνατότητα για μια εποικοδομητική συζήτηση όχι μόνο μεταξύ των μελών της στρογγυλής τράπεζας αλλά και του κοινού και ειδικά των επαγγελματιών του αγροδοτροφικού κλάδου που παρακολούθησαν τις εργασίες του συνεδρίου.

Φέτος για πρώτη φορά το Δ.Σ. της ΕΤ.Α.ΓΡΟ. αποφάσισε, και με χαρά η επιστημονική επιτροπή αποδέχθηκε, την βράβευση νέων επιστημόνων – υποψήφιων διδασκόντων για τις εισηγήσεις τους, οι οποίες περιλαμβάνονται στον παρόντα τόμο. Το Βραβείο «Χρυσός Ευελπίδης» που απονεμήθηκε στους υποψήφιους διδάκτορες Πανωραία Παπαναγιώτου και Δημήτριο Τσελεμπί (μετά από κρίση όλων των υποβληθέντων εισηγήσεων νέων επιστημόνων) ευελπιστούμε, όπως τόνισε και ο Καθηγητής κ. Παπαγεωργίου στη σχετική του ομιλία, να αποτελέσει ένα κίνητρο και το έργο του Χ. Ευελπίδη να αποτελέσει ένα πρότυπο για τους νέους ερευνητές.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την ΕΤ.Α.ΓΡΟ. για την τιμή που μου έκανε να προεδρεύσω της Επιστημονικής Επιτροπής, να ευχαριστήσω θερμά τους συναδέλφους, τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής καθώς και τα μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής για τη συνεργασία τους, όλους τους συνδιοργανωτές, την Επιτροπή Ερευνών για την παραχώρηση του χώρου διεξαγωγής του Συνεδρίου και την τεχνική υποστήριξη και όλα τα μέλη της οργανωτικής γραμματείας.

Αφροδίτη Παπαδάκη - Κλαυδιανού, Καθηγήτρια Α.Π.Θ.

Πρόεδρος Επιστημονικής Επιτροπής